

A LÉLEK AZ EGYHÁZ IMÁDSÁGAIBAN

Régóta bírálják a latin egyházat az ortodox keresztények, de a protestánsok közül is többen, hogy elhanyagolja a pneumatológiai dimenziót. Vannak, akik a II. vatikáni zsinat tanításait is kifogásolják, mert a Szentlélek szerepét nem domborítják ki megfelelően. Maga VI. Pál pápa is arra buzdított 1973. június 6-i általános kihallgatáson mondott beszédében, hogy „a zsinat krisztológiájára és főleg egyháztanára most — éppen a zsinat nélkülözhetetlen kiegészítőjeként — a Szentlélek megújult tanulmányozásának és tiszteletének kell követnie.”

Nem szabad azonban azt gondolnunk, hogy teljesen megfeledeztünk a Szentlélekről. Az Egyház megújult liturgiájában nem hiányzik a pneumatológiai vonatkozás. Ebből közlünk szemelvényes gyűjteményt a következőkben.

KERESZTSÉG A SZENTLÉLEKBŐL

A keresztség szentsége megújított liturgiájának imái megvallják a Szentléleknek a keresztté válásban való működését.

Mindjárt a legelején a pap így szól a megjelenteknek:

„Kedves keresztény hívek! A szülők számára nagy öröm és ajándék a gyermek. A keresztény szülők ezt az ajándékot Istennek, minden élet forrásának köszönik meg. Szent hitük tanításából azt is tudják, hogy Isten, a mi mennyei Atyánk, a keresztség által isteni életben részesíti az embert. Gyermekévé fogadja, a SZENTLÉLEK TEMPLOMÁVÁ és a mennyország örökösévé teszi.”

Majd kifejezetten a szülőknek ezeket mondja:

„Kedves Szülők! Ti is azért hoztátok el újszülött gyermekeket az Isten házába, hogy ERRE AZ ISTENI ÉLETRE VÍZBŐL ÉS SZENTLÉLEKBŐL ÚJJASZÜLESSÉK, és Krisztus titokzatos testének, az Egyháznak tagjává legyen.”

Az ígéliturgia olvasmányai és azok változatai úgy vannak összeválogatva, hogy majdnem mindegyik utal a Szentlélekre.

Majd a gonosz lélek hatalmának megtöréséért így imádkozik az Egyház:

„Könyörögve kérünk, mindenható örök Isten, hogy szabadítsd meg ezt a gyermeket az áteredő büntől, tedd őt szent Fölséged templomává, és engedj, hogy A SZENTLÉLEK LAKOZZÉK BENNE! Krisztus, a mi Urunk által.”

A keresztség a húsvéti időn kívül ezzel az imával szenteli meg a pap:

„Istenünk, te láthatatlan erőddel a szentségi jelek által csodálatos dolgokat művelsz,

s a vízről számos tanítást adtál,
hogy előre jelezze a keresztség kegyelmét.

A TE LELKED, ISTENÜNK, A VIZEK FOLYOTT LEBEGETT A TEREMTÉS KEZDETÉN,
hogy a víznek már akkor megszentelő erőt adjon.

. . . SZENT FIADRA pedig, amikor a Jordán vízében megkeresztelkedett,
LESZÁLLT A SZENTLÉLEK EREJE.

. . . Most tekints Egyházadra kegyesen, és jószágod nyissa meg számára a keresztség forrását! A SZENTLÉLEK ADJA MEG ENNEK A VÍZNEK EGYSZÜLÖTT FIAD KEGYELMÉT, s az ember, akit képmásodra alkotál, a keresztség által

az ősbűn szennyétől tisztára mosva, VÍZBŐL ÉS SZENTLÉLEKBŐL ÚJ ÉLETRE SZÜLESSÉKI"

Jobbkezével érinti a vizet:

„Add, Urunk, hogy Fiad által SZÁLLJON LE ERRE A VÍZRE A SZENTLÉLEK EREJE, hogy mindazok, akik Krisztus halálába temetkeznek a keresztség vizében, életre is keljenek Övele, Krisztus, a mi Urunk által!"

A krizmával való megkenéskor így szól az ima:

„A mindenható Isten, a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja, megszabadított téged a bűntől, VÍZBŐL ÉS SZENTLÉLEKBŐL ÚJ ÉLETET AJÁNDÉKOZOTT neked. Most pedig felken téged az üdvösség krizmájával, hogy szent népéhez tartozzál, és tagja maradj Krisztusnak, aki főpapunk, prófétánk, királyunk, és így elnyerjed az örök életet."

Még idecsatoljuk az imát, amellyel a püspök nagycsütörtökön megszenteli a hitújoncok olaját:

„Isten, minden lelki növekedés és előmenetel adója, aki a SZENTLÉLEK EREJE ÁLTAL MEGERŐSÍTED az ingatag elmében a HIT ELINDULÁSÁT, kérünk, Urunk, jószágodban küldd el erre az olajra áldásodat, hogy mindazoknak, akik a lelki újjászületés megtisztulásához jönnek, testük és elméjük is megtisztuljon e szent olajjal való megkenés által. És ha a gonosz léleknek bármilyen ellenállása is maradt volna bennük, e szent olaj érintése által megszabaduljanak tőle . . ."

Amint látjuk, a keresztség szentségének imái öt módon utalnak a Szentlélekre.

Először úgy, mint életadó, teremtő Lélekre, a termékenység forrására. Mélán, hiszen ahol csak élet alakul, ott a Szentlélek működik. A teremtés kezdetén „az Isten Lelke lebegett a vizek fölött" (Ter 1,2). A megtestesüléskor, az újjáteremtés hajnalán Gábor arkangyal ezzel köszöntötte Máriát: „a Szentlélek száll tereád" (Lk 1,35). A Jordánban való megkeresztelkedésekor „Isten fölkenete a názáreti Jézust Szentlélekkel és csodaerővel" (Csel 10,38), s lett valójában Messiás, azaz Krisztus, új Ádámként az új Izraelnek, Isten újszövetségi népének a kezdete. S halottaiból az Atya életadó Leheletével támasztotta föl Fiát (Róm 8,11). A keresztségben, az újjászületés, az új emberré válás szentségében ezért imádkozunk a Szentlélekhez, mert mind a teremtés, mind pedig az újjáteremtés nem biológiai vagy fiziológiai folyamat, hanem Isten műve, Aki „a Szeretet" (1Jn 4,16), viszont „Isten szeretete kiáradt szívünkbe a reánk árasztott Szentlélek által" (Róm 5,5). Ezért van, hogy „aki be akar jutni a mennyek országába, újjá kell születnie vízből és Szentlélekből" (Jn 3,15).

Mivel az újjászületéssel, a megújulással velejár az eredeti és minden más bűntől való megtisztulás, úgy is hívogatjuk a Szentleket, mint a megtisztulás eszközlőjét, ahogy Szent Pál írja Titusznak: „Mikor azonban megjelent Üdvözítő Istenünk jósága és emberszeretete, megmentett minket — nem a mi igaz cselekedeteinkért, hanem irgalmassága miatt — az újjászületés és megújulás fürdőjében, amelyben a Szentlélek működik, akit bőven árasztott reánk Üdvözítőnk, Jézus Krisztus által" (Tit 3,4-6).

Az újjászületésben az isteni szeretet közlése annyira teljes, hogy az isteni életben részesedést ad (2 Pét 1,4), amit a Szentírás többek között a „tempom" szóval fejez ki. Ez kölcsönöz a megkeresztelt ember Szentlélek-kapcsolata-

tának újabb dimenziót: „Nem tudjátok, hogy testetek a bennetek lakó Szentlélek temploma, akit Istentől kaptatok? Nem tudjátok, hogy nem vagytok magatokéi?” (1Kor 6,19). A templom-kapcsolat a kereszténynek Egyház-tagságára is vonatkozik: „Apostolokra és prófétákra alapozott épület vagytok, amelynek maga Krisztus Jézus a szegletköve. Benne kapcsolódik egybe az egész épület, s emelkedik az Úr szent templomává. Benne épültök egybe ti is a Lélek által Isten hajlékává” (Ef 2,20-22).

Végül a keresztességben úgy is fordulunk a Szentlélekhez, mint a hit megerősítőjéhez. Szent Pál állítja: „Senki sem mondhatja: Jézus az Úr, hacsak a Szentlélek által nem” (1Kor 12,3). Nyilván a Szentlélek indítása, segítségé és irányítása szükséges ahhoz, hogy egyáltalán hívőkké válhassunk: „Akiben ugyanis nincs Krisztus Lelke, az nem tartozik hozzá” (Róm 8,9).

BÉRMÁLÁS: A MEGKERESZTELT PÜNKÖSDJE

A bérmálás szentségének szertartásában is megfelelően kifejeződik a Szentlélek tevékenysége.

Az igeliturgia olvasmányai és azok változatai mind a pü nk ö s d t i t k á r a vonatkoznak, illetve a Szentlélek eljövételéről szólnak.

A keresztességi ígélet megújításában a püspök egyik kérdése ez:

„Hisztek-e a SZENTLÉLEKBEN, URUNKBAN ÉS ÉLTETÖNKBEN, AKIBEN a mai napon A BÉRMÁLÁS ÁLTAL KÜLÖNLEGES MÓDON RÉSZESÜLTOK úgy, amint pü nk ö s d k o r az apostolok részesültek?”

Majd a püspök így imádkozik:

„Most imádkozunk, kedves testvéreim, Istenhez a mindenható Atyához, hogy ÁRASSZA EL JÓSÁGOSAN SZENTLELKEVEL fogadott fiait, kik újjászülettek már az örök életre a keresztesség vízből; A SZENTLÉLEK ERŐSÍTSE MEG őket bőkezű ajándékai által, szent olajával pedig alakítsa őket hasonlóvá Krisztushoz, az Isten Fiához.”

A püspök kiterjeszti kezét a bérmálkozók fölé:

„Mindenható Isten, Urunknak, Jézus Krisztusnak Atyja, te szolgálidnak vízből és Szentlélekből új életet adtál, és megszabadítottad őket a bűntől. Urunk, KÜLD LE REAJUK A VIGASZTALÓ SZENTLELKET, és add meg nekik a bölcsesség és az értelem lelkét, a jótanács és az erősség lelkét, az isteni tudomány és a jámborság lelkét, és töltsd el őket az istenfélelem Lelkével, Krisztus, a mi Urunk által.”

Amikor a püspök krizmával megkeni a bérmálkozók homlokát, így imádkozik:

„Fogadd a SZENTLÉLEK AJÁNDÉKÁNAK A PECSÉTJÉT.”

Az egyetemes könyörgések egyike így szól:

„Könyörögjünk az Úrhoz a megbérmáltakért, hogy hitünkből táplálkozva és a szeretetben megerősödvé életükkel tanuskodjanak Krisztus Urunkról!”

A bérmálás szentségének imái a megerősítés, a hét ajándék Lelkének szólítják a Szentlelket, aki átalakítja a megbérmáltat Krisztushoz hasonlóvá. Ezt ígérte Krisztus Urunk apostolainak: „De amikor a Szentlélek leszáll reátok, erőben részesültök, úgyhogy tanúságot tesztek majd rólam Jeruzsálemben, meg egész Judeában és Szamáriában, sőt az egészen a föld végső határáig”

(Ap Csel 1,8). S mindez beteljesedett, amikor Pünkösöd napja elérkezett: „Valamennyien elteltek Szentlélekkel” (Ap Csel 2,4). Mindez a bérmálással megismétlődik a megkeresztelt életében. Hiszen a bérmálás nem más, mint a megkeresztelt pünkösdje. „Benne folytatódik a pünkösöd az egyházban”, s így az egyház tagjaiban is, ahogy erre VI. Pál pápa rámutatott 1971. augusztus 15-i beszédében. A bérmáláskor igazában a keresztség lesz teljesebbé, és a Szentlélek erőt ad a megkereszteltnek, hogy a keresztségben vállalt elkötelezettségét, Jézushoz való szegődését és tartozását vallja és szerinte élhessen. Erre utal a „tanúságtétel” kifejezés. A II. vatikáni zsinat az Egyházzal szóló tanítása 11. cikkelyében ugyanebben jelöli meg a bérmálás hittani jelentőségét: „A bérmálásban a megkeresztelt a Szentlélek különleges erejében részesülnek, hogy szorosabban kapcsolódjanak az Egyházhhoz és elkötelezve érezzék magukat, hogy mint Krisztus igaz tanúi a hitet szóval és tettel terjesszék és megvédjék.”

Az ősegyházban a bérmálás a keresztség után közvetlenül következett, mint a beavatás szentségi folyamatának második lépése. Teljessé lesz ez az Eukarisztiában, amiről bővebben a következőkben. Ennek az egységnek, benső kapcsolatnak kifejezése a keresztségi ígéret megújítása és a keresztségi újjászületésre való ismételt utalás. A keresztség és a bérmálás gyakorlatilag annyira egybefonódott, hogy sokáig mindkettőt szphragisznak, pecsétnek hívták. Erre utal a krizmával való megkenéskor az ima, hogy ti. megpecsételi mindazt, amit a Szentlélek a keresztségben elkezdett. Ez a teljes lefoglaltság kifejezése, amit a keresztség és a bérmálás igazában létrehoz. Többen vannak, akik az újszövetség megkötéséhez hasonlítják. „Benne — Krisztusban — kaptátok ti is a megígért Szentlélek pecsétjét, miután hallottátok az igazság ígését, az üdvösségeteket hirdető evangéliumot, és hittetek is benne. Ő örökségünk foglalója, amíg Isten dicsőségének magasztalására teljesen meg nem váltja tulajdonát” (Ef 1,13-14). Vagy ahogy más helyen megismétli Szent Pál: „Aki pedig minket veletek együtt megerősít és fölken Krisztusban: Isten az. Ő az, aki pecsétjével megjelölt minket és mint foglalt szívünkbe árasztotta a Lelket” (2Kor 1,21-22).

AZ EUKARISZTIKUS IMÁK

A Szentlélek nélkülözhetetlenül működik és jelen van az eukarisztikus cselekményben, amint a szentmise eukarisztikus imáiból kitűnik.

A II. eukarisztikus imában a pap az adományok fölé emeli kezét és így imádkozik:

„Valóban szent vagy Istenünk, minden szentség forrása. Kérünk tehát, SZENTELD MEG EZT AZ ADOMÁNYT SZENTLEKED HARMATÁVAL, hogy legyen számunkra a mi Urunk, Jézus Krisztus teste és vére.”

Úrfelmutatás után így folytatja:

„Kérve kérünk, GYÚJTSON EGYBE A SZENTLÉLEK MINDNYÁJUNKAT, akik Krisztus testében és vérében részesülünk.”

A III. eukarisztikus ima ide vonatkozó része így szól:

„Valóban szent vagy Istenünk, és méltán dicsóít téged alkotásod, az egész teremtet világ, mert Fiad, a mi Urunk Jézus Krisztus által, A SZENTLÉLEK EREJÉVEL ÉLTETSZ és MEGSZENTELSZ mindent, és népet gyűjtesz össze magad köré szüntelen, hogy napkeletről napnyugatig tiszta áldozatot mutasson be neked.

Kérve kérünk tehát, Istenünk, A SZENTLÉLEK ÁLTAL SZENTELD MEG ÁLDOZATI ADOMÁNYAINKAT, hogy teste és vére legyen Fiadnak, a mi Urunk, Jézus Krisztusnak, akinek rendelése szerint ezeket a szent titkokat ünnepeljük.

Tekints, kérünk, Egyházad áldozatára; ismerd föl benne azt a Bárányt, akinek föláldozása árán kiengesztelődni akartál. Engedd, hogy mi, akik Fiadnak testét és vérért magunkhoz vesszük, SZENT LELKÉVEL ELTELVE EGY TEST, EGY LÉLEK LEHESSONK Krisztusban.”

A IV. eukarisztikus ima a Szentlélek éltető és egybegyűjtő megszentelő erejéért így könyörög:

„Kérünk tehát, Istenünk, szentelje meg a Szentlélek ezt az adományt, hogy a mi Urunk, Jézus Krisztus teste és vére legyen, és ünnepelelhessük ezt a nagy titkot, amelyet ő maga hagyott ránk örök szövetségül.

Tekints, Istenünk, erre az áldozatra, amelyet te készítettél Egyházadnak, és engedd jószágon, hogy mindazok, akik ebből az egy kenyérből és egy kehelyből részesülnek, A SZENTLÉLEK ÁLTAL EGY TESTBE ÖSSZEGYŰJTVE, Főlséged dicsőségére, Krisztusban élő áldozattá váljanak.”

Az eukarisztikus imákban a Szentlelket elsősorban az adományokra hívjuk le, hogy azok átváltozzanak Krisztus testévé és vérévé. Az adományokban a Szentlélek a művelője Jézus szentségi jelenlétének. A keleti egyház az epiklézist, a Lélek megszentelő eljövételét az adományokra, mindig az Eukarisztia létrejötté lényeges mozzanatának hitte. A régi római katolikus misekánonban nem volt ilyen epiklézisz, de ezekben az újakban már ott van. Nem is lehet másképp, hiszen az Úr Jézus maga állította, hogy „a lélek az, ami éltet” (Ján 6,63), amikor az eukarisztikus beszédek a tanítványok zúgolódtak „a kemény beszédén” és többen ott is hagyták. „Az Úr teste, amit a Lélek éltet és tesz életet adóvá”, vallja a II. vatikáni zsinat Papi Szolgálat és Élet c. tanítása 5. cikkelyében.

A Szentlélek lehívása az adományokra nem valami könyörgés felsőbbrendű erőkhöz, hogy csodás módon, mágikus beavatkozással változtassák át az anyagiakat. Hanem istentiszteleti, liturgikus cselekmény, amelyben az egyházi hitközösség imádkozik komunióért, a hűsvét-pünkösdi misztérium megjelenítéséért, és kezdetét veszi a teremtet világ „megistenülése”, amelyet a kenyér és a bor jelképez. Nem ugyan a saját magában rejlő erők következtében, hanem úgy, hogy Isten mindenestül saját magába vonja, magáévá teszi, komuniójába felveszi. E komunióknak a Szentlélek az eszközlője.

Másodszor azért esdjük le a Szentlelket az eukarisztikus imákban, hogy az Eukarisztiát ünneplők, illetve magukhoz vevők között létrehozza és teljessé tegye az egységet, a krisztusi testvériséget. Ez a folyamat a keresztségben az újjászületéssel kezdődik: „Mi ugyanis egy Lélekben egy testté lettünk a keresztség által: akár pogány, akár rabszolga, akár szabad. Mindannyiunkat

egy Lélek itatott át" (1Kor 12,13). Ez a keresztyény lét a bérálásban erősödik és fejlődik tovább és az Eukarisztiában lesz teljessé az Úrral és a hittestvérekkel való közösségben: „Mi ugyanis sokan egy kenyér, egy test vagyunk, mivel mindnyájan egy kenyérben részesedünk" (1Kor 10,17).

Más szavakkal: a keresztennyé levés a Szentlélekből történik, tehát nem természetes úton-módon, hanem kommúnió révén. Ezért a Szentlélekből születni annyit jelent, mint beleszületni a közösségbe, amj valójában az eukarisztikus közösség. Ennélfogva keresztennyé lenni és a keresztyény közösségbe tartozni nem egymás után következő fejlemény, hanem a keresztennyé válás a közösség ölen megy végbe, ezért is hívjuk ezt a közösséget Anya-szentegyháznak. Mindebből érthető, hogy az ősegyház miért ünnepelte a keresztséget, a bérálást és az Eukarisztiát együttesen mint a keresztyény beavatás szentségeit, miért hívták egymást testvéreknek és miért tekintették ezt az új összetartozást még a családi kapcsolatnál is előbbrevalónak. Az eukarisztikus közösség átértelte, hogy már az eszkatológikus közösség része, zárán-dokúton itt a világban, átmenetben a teljes, „színről-színre" való kommúnió felé.

Még hosszasan lehetne folytatni az Egyház imái pneumatológikus vonatkozásainak csokorba szedését. De a közölt szemelvény elégségesen mutatja, mennyire öntudatosult bennünk a Szentlélek Úristen szerepe és működése életünkben. A Benne való elmélyülésünknek azonban még tovább kell folynia, ahogy erre VI. Pál pápa buzdított bennünket. Hiszen a szentmise és a szent-ségek Isten megváltó szeretetének jelei és forrása. Viszont a Szentlélek az Atya és a Fiú egymás iránt való szeretetének pecsétje, isteni szeretetajándék a legjavából. Ezért nélkülözhetetlen keresztyény életünkben!

Széneszi Miklós

A LÉLEK ÉS A KOZÜSSÉG

Az utóbbi években mind többen fedezik fel a Szentlélek működését életükben. Megtérnek, megújulnak, hirdetik az Úr örömhírét. Közösségeink életében azonban még mindig kevés szerep jut a Lélek hatásának. Legalább is amennyire ez a mi közreműködésünkötől is függ. A Szentlélek jelentőségét főleg a „hivatalos egyház" és a „karizmatikus közösség", az „egyházi szervezettek" és a „megújulás" kérdésével kapcsolatban emlegetik. Leginkább azért, hogy a kettőt szembeállítsák.

A következő sorok pár gondolatot szeretnének rögzíteni, amelyek az első keresztyény közösségek életéről való elmélkedéssel kapcsolatban merültek föl. Főleg két rész ragadott meg: az Apostolok Cselekedetei 4. fejezetének második fele és szent Pálnak a korintusiakhoz írt első levele. Az elsöben a zsen-